

ارزیابی کمی و کیفی و تعیین جایگاه مجلات نمایه‌شده‌ی حوزه‌ی پزشکی ایران در پایگاه اسکوپوس

افشین موسوی چلک^۱، عارف ریاحی^۲، امین زارع^۳

چکیده

زمینه و هدف: مجلات علمی یکی از ابزارهای اساسی در توسعه‌ی علم در دنیای امروزی به حساب آورده شده و جایگاه ویژه‌ای در انتشار آخرین دست‌آوردهای دانش بشری دارند. مطالعه‌ی حاضر با هدف ارزیابی مجلات نمایه‌شده‌ی ایرانی در حوزه‌ی پزشکی و تعیین جایگاه منطقه‌ای و بین‌المللی آن صورت گرفته است.

روش بررسی: مطالعه‌ی حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی و با روش علم سنجی صورت گرفته است. جامعه پژوهش را تمامی مجلات ایرانی در حوزه پزشکی تشکیل می‌دهند که تا سال ۲۰۱۶ در پایگاه اسکوپوس نمایه‌سازی شده‌اند. تجزیه و تحلیل اطلاعات با نرم افزارهای آماری انجام شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که تعداد مجلات ایرانی از ۲ مورد در سال ۱۹۹۹ به ۷۸ مورد در سال ۲۰۱۵ افزایش یافته است. ۱۵ شهر، ۲۹ مرکز و دانشگاه نیز در انتشار مجلات نمایه شده فعالیت داشته که دانشگاه تهران با ۱۹ مجله، بیشترین تعداد مجلات علمی را پشتیبانی و منتشر نموده است. مجلات نمایه شده‌ی ایرانی در مقایسه با کشورهای پیشرفته‌ی دنیا، در سطح پایین‌تری قرار داشته و در زمره‌ی مجلات با کیفیت قرار نداشته‌اند.

نتیجه‌گیری: از مهمترین دلایل رشد کمی مجلات ایرانی در حوزه‌ی پزشکی را می‌توان به عواملی از قبیل سیاست‌های افزایشی پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس در نمایه‌سازی، رعایت استانداردها و پیروی از اسلوب و معیارهای بین‌المللی توسط مجلات علوم پزشکی مرتبط دانست. یافته‌ها نشان می‌دهد مجلات علمی حوزه پزشکی ایران در مقایسه با سایر کشورها از نظر کیفی جایگاه مناسبی ندارند، بنابراین برنامه‌ریزی و سیاستگذاری مناسب توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه‌های تابع در این زمینه به شدت احساس می‌شود.

واژه‌های کلیدی: مجلات علمی، مجلات پزشکی، جمهوری اسلامی ایران، پایگاه استنادی، اسکوپوس، علم‌سنجی

دریافت مقاله: شهریور ۱۳۹۶

پذیرش مقاله: دی ۱۳۹۶

* نویسنده مسئول:

عارف ریاحی؛

اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان مازندران

Email:

Ariahi1986@gmail.com

^۱ استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

^۲ دانش‌آموخته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان مازندران، ساری، ایران

^۳ استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

مقدمه

انتشار مجلات علمی در هر کشوری، از مهمترین راه‌های نشر و گسترش علم و دانش به حساب می‌آید و به عنوان ابزاری که با کمک آن، دست‌آوردها و یافته‌های علمی در اختیار محققان، دانشمندان و پژوهشگران قرار می‌گیرد، از اهمیت بالایی برخوردار است. افزایش انتشارات و مجلات علمی، نشان دهنده توسعه‌ی دانش و وضعیت علمی و فنی کشورها بوده و به کمک آن می‌توان دستاوردهای علمی جوامع را در سطح ملی و بین‌المللی ارزیابی کرد. از این رو، شناسایی وضعیت انتشار مجلات علمی به ویژه مجلاتی که در پایگاه‌های معتبر نمایه می‌شوند، می‌تواند در ارزیابی هر یک از حوزه‌های خلق دانش تاثیر بسزایی داشته باشد (۱). مجلات علمی در عصر حاضر، از معیارها و شاخصه‌های توسعه فرهنگی-اجتماعی هر ملتی به حساب می‌آید و وسیله‌ای برای توزیع، انباشت و همچنین تولید داده‌ها و اطلاعات علمی هستند و برای گسترش و پیشرفت علم، نقش حیاتی و اساسی دارند (۲). این نشریات، ابزار اصلی برای توسعه و پیشرفت بوده و می‌توانند در آموزش مستمر، ارتقای تحقیقات، تحریک تفکر و انتشار فعالیت‌های علمی نقش مهمی داشته باشند (۳).

از سویی دیگر باید اشاره کرد که توان تحقیقاتی و ظرفیت علمی در هر کشوری، ملاک مناسبی جهت ارزیابی میزان پیشرفت و بالندگی و به دنبال آن توسعه‌ی کشور به شمار می‌آید. در این میان، با اندازه‌گیری مجلات و مقالات علمی، می‌توان تصویری از چگونگی فعالیت‌های علمی یک کشور را ارائه نمود. به علاوه می‌توان بیان داشت که مجلات علمی، به عنوان آینه‌ی تمام‌نمای سطح دانش و اطلاعات تخصصی و فنی عمل می‌کنند و در نظام پیچیده‌ی تبادلات علمی و فنی و نیز تقسیم دانش تولید شده بین جوامع، نقش زیر بنایی دارند. به سبب این رسالت، انتشار آثار علمی خصوصاً در قالب مقالات و مجلات، از مهمترین عواملی هستند که نهادهای متولی ارزیابی، در فرایندهای تحلیلی سطح تولید دانش از آنها استفاده می‌کنند. بنابراین، در مسیر تحول و تطور نظام‌های علمی، دنیای امروز به نقطه‌ای رسیده است که در آن دانش هر کشور، زبان و ابزار حضور در صحنه‌های بین‌المللی علم به شمار می‌رود که بدون آن جامعه منزوی خواهد شد (۴).

امروزه مجلات علوم پزشکی، نقش مهم و حیاتی خود را در سلامت جوامع انسانی به اثبات رسانده‌اند. اهمیت این مجلات به حدی است که وجود مجلات تخصصی در حوزه پزشکی، به منظور ارایه پژوهش‌های حوزه سلامت، برای هر جامعه‌ای ضروری می‌باشد. برای سرعت بخشیدن به این چنین پژوهش‌ها و تحقیقاتی، ضروری

است که نتایج تحقیقات علمی به صورت خلاصه اما جامع در اختیار قرار گیرد. بنابراین برای صرفه‌جویی در وقت پژوهشگران و شتاب دادن به کارهای علمی، لازم است که پایگاه‌های نمایه‌کننده معتبر بین‌المللی مجلات را شناسایی کرد (۵ و ۶). همچنین باید اشاره کرد که یکی از مهمترین عواملی که نشان دهنده اعتبار مجلات علمی و تخصصی محسوب می‌شود، نمایه شدن آنها در پایگاه اطلاعاتی و استنادی معروف جهان است. حضور نشریات علمی هر کشور در پایگاه‌های اطلاعاتی و استنادی معتبر جهانی می‌تواند زمینه‌های لازم برای انتشار و دسترس پذیر نمودن تعداد بیشتری از تولیدات علمی آن کشور در سطح بین‌المللی و زمینه‌های حضور موثرتر جامعه پژوهشی آن کشور را در فرایند ارزیابی و انتشار تولیدات علمی جهانی فراهم آورد. یکی از موسسات بین‌المللی که وظیفه انتخاب و نمایه کردن مجلات علمی و تخصصی را بر عهده دارد، پایگاه استنادی اسکوپوس است. این پایگاه از طریق ارزیابی‌های دقیق و مستمر، معتبرترین مجلات علمی را از سراسر جهان انتخاب و در پایگاه‌های خود نمایه کرده و به اعتلای رتبه‌ی علمی کشورها در سطح جهان و مطرح شدن در عرصه‌های بین‌المللی و افزایش میزان مشارکت آنها در تولید علم جهان کمک می‌کند (۷). نشر بهنگام مجلات، تبعیت از قواعد بین‌المللی ویراستاری، کیفیت محتوایی مجلات، گوناگونی بین‌المللی نویسندگان مقاله‌ها و کیفیت و دقت استندهای مقالات منتشر شده در این مجلات باعث شده است که مجلات این پایگاه به لحاظ کیفی در سطح بالایی قرار داشته باشند (۸). امروزه در کشورهای مختلف، پایگاه‌های اطلاعاتی زیادی اقدام به نمایه‌سازی مجلات می‌نمایند، اما از دیدگاه بین‌المللی، مجلاتی که در فهرست پایگاه‌های معتبری مانند ISI و Scopus قرار گیرند، معتبر شناخته می‌شوند (۹). نمایه‌سازی مجلات علمی در نمایه‌نامه‌های معتبر بین‌المللی مزایای زیادی دارد که مهمترین آنها، افزایش کیفیت علمی مجله، جذب مخاطبان بیشتر و افزایش تعداد استنادات دریافتی می‌باشد. باید توجه داشت که نمایه‌سازی یک مجله در نمایه‌نامه‌های معتبر بین‌المللی، موجب افزایش رویت‌پذیری و ارزیابی بهتر آن در موتورهای جستجو و در نهایت، بالا رفتن تعداد کاربران خوانندگان مجله می‌شود. در واقع هر چه خوانندگان و کاربران اینترنت بیشتر به یک مجله دسترسی پیدا کنند، تعداد استنادات به آن مجله بالا می‌رود و در نتیجه، موجب افزایش اعتبار علمی آن می‌شود (۱۴-۱۰). پژوهش‌های مختلفی در رابطه با نقش و اهمیت مجلات علمی در داخل و خارج از کشور صورت گرفته و اهمیت و جایگاه مجلات علمی به شدت مورد توجه قرار گرفته است. Amin و Mabe (۲۰۰۱)

نمایه شده‌ی کشورهای امریکای لاتین و کاراییب طی سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۰۹ پرداخته و نشان داد که رشد بی سابقه‌ی مجلات نمایه شده کشورهای مورد بررسی بیش از آنکه تحت تاثیر تغییرات جامعه علمی کشورها باشد، متأثر از سیاست‌های نمایه سازی پایگاه اطلاعاتی ISI بوده است (۲۲). با توجه به مطالب ارایه شده و از آنجایی که تا کنون مطالعه‌ای به طور اخص در رابطه با جایگاه مجلات حوزه‌ی پزشکی جمهوری اسلامی ایران در سطح بین‌المللی صورت نگرفته است، ضرورت بررسی و تعیین جایگاه مجلات ایرانی و مقایسه‌ی این مجلات با نشریات سایر کشورهای جهان به طور اساسی احساس می‌شود. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف ارزیابی کمی و کیفی مجلات ایرانی حوزه‌ی علوم پزشکی و تعیین جایگاه این مجلات در سطح بین‌المللی در پایگاه استنادی اسکوپس بوده و در صدد پاسخگویی به سوالات اساسی زیر است:

۱. روند نمایه‌سازی مجلات ایرانی حوزه‌ی علوم پزشکی طی سال‌های اخیر به چه صورتی بوده است؟
۲. کشورهایی که بیشترین تعداد مجلات نمایه شده را در پایگاه اطلاعاتی اسکوپس داشته‌اند، کدامند؟
۳. مراکز و دانشگاه‌های ایرانی که بیشترین تعداد مجلات نمایه شده را داشته‌اند، کدامند؟
۴. پراکندگی مجلات نمایه شده‌ی حوزه‌ی پزشکی در سطح کشورمان به چه صورتی بوده است؟
۵. رتبه‌ی جهانی و وضعیت کیفی مجلات نمایه شده‌ی ایرانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپس به چه صورتی بوده است؟
۶. تعداد مجلات نمایه شده‌ی ایرانی در هر یک از شاخه‌های فرعی حوزه‌ی پزشکی به چه صورتی بوده است؟

روش بررسی

مطالعه‌ی حاضر، پژوهشی توصیفی-تحلیلی بوده و با روش علم‌سنجی صورت گرفته است. جامعه آماری مطالعه حاضر را تمامی مجلات حوزه پزشکی، نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی اسکوپس تشکیل می‌دهند. برای گردآوری اطلاعات مربوط به مجلات نمایه شده جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورهای جهان، با مراجعه به پایگاه <http://www.scimagojr.com> و انتخاب نام کشور و انتخاب فیلد موضوعی پزشکی بازبایی اولیه صورت گرفته و تمامی مجلات حوزه‌ی پزشکی کشورهای جهان که از ابتدای راه‌اندازی پایگاه و انتشار آنها تا آغاز سال ۲۰۱۶ نمایه‌سازی شده‌اند، استخراج گردیدند. به طور مثال،

به بررسی رشد و پویایی مجلات علمی پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که مجلات علمی و دانشگاهی طی سالهای اخیر رشد قابل توجهی داشته و بخش اعظمی از این مجلات به وسیله‌ی سازمان‌ها و موسسات آموزشی و پژوهشی کشورهای توسعه یافته تهیه و منتشر می‌شود (۱۵). صالحی و نوروزی (۲۰۰۶) به بررسی جایگاه علمی جمهوری اسلامی ایران و مجلات ایرانی در جهان پرداخته و بیان داشته‌اند که مجلات نمایه شده‌ی ایرانی به لحاظ میزان استنادات، در وضعیت مطلوبی قرار نداشته و ضریب تاثیر مجلات علمی ایرانی در سطح جهان بسیار پایین است (۱۶). در پژوهشی دیگر، نوروزی و عبدخدا (۲۰۱۱) به بررسی مشکلات مجلات ایرانی و دلایل عدم نمایه سازی آنها توسط پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی پرداخته‌اند. نتایج بررسی آنها نشان داد که یکی از دلایل عدم استناد به مجلات ایرانی، عدم پخش این نشریات در سطح جهان است، چراکه چکیده مقالات منتشر شده در مجلات ایرانی در پایگاه‌های اطلاعات علمی معتبر که غالباً توسط ناشران امریکایی و بریتانیایی هدایت می‌شود، نمایه سازی نمی‌شوند (۱۷). علیجانی و کرمی (۲۰۱۰) نیز در پژوهشی به بررسی وضعیت و ضریب تاثیر مجلات علمی کشورهای مسلمان در پایگاه اطلاعاتی ISI پرداخته و نشان دادند که تنها بخش محدودی از کشورهای مسلمان (۱۲ کشور از ۵۷ کشور) دارای مجلات علمی در این پایگاه‌ها بوده و وضعیت این مجلات به لحاظ ضریب تاثیر و کیفیت نسبت به مجلات کشورهای توسعه یافته و پیشرفته پایین تر بوده است (۱۸). محمداسماعیل و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی به بررسی مجلات ایران در پایگاه استنادی اسکوپس پرداخته‌اند. نتایج این مطالعه نشان داد که مجلات ایران طی سال‌های مورد بررسی دارای رشد مثبتی بوده و بیشترین مجلات نمایه شده مربوط به حوزه‌ی پزشکی می‌باشد. این مطالعه همچنین بر پایین بودن سطح کیفی مجلات ایرانی به لحاظ شاخص‌های مختلف از جمله ضریب تاثیر، میزان استناد و ... اشاره دارد (۱۹). Xin و Blackmore (۲۰۱۶) نیز به بررسی رشد مجلات علمی دانشگاهی پرداختند و نشان دادند که طی سال‌های ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۳، مجلات دانشگاهی نمایه شده به طور متوسط رشدی ۴/۷ درصدی داشته‌اند (۲۰). Winarko و همکاران (۲۰۱۶) در مطالعه‌ی ای به بررسی کیفیت و قابلیت استفاده از مجلات حوزه‌ی کشاورزی کشور اندونزی پرداخته و نشان داد که مجلاتی که به صورت تمام متن به انگلیسی منتشر می‌شوند، از شانس بیشتری برای نمایه شدن در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر جهان برخوردارند (۲۱). Collazo-Reyes (۲۰۱۴) نیز در پژوهشی به بررسی رشد مجلات

NodeXL استفاده شده است.

مجلات نمایه شده‌ی جمهوری اسلامی ایران در پایگاه فوق به شکل زیر بازیابی شده است:

Country = Iran AND

Year = 1996- 2016 AND

Subject Area = Medicine

بازیابی صورت گرفته در رابطه با مجلات نمایه شده جمهوری اسلامی ایران نیز در این بخش ۷۸ مورد بوده است. در مرحله‌ی دوم جستجو و برای ارزیابی کمی و کیفی هر یک از مجلات بازیابی شده‌ی ایرانی، با مراجعه‌ی مستقیم به وب سایت مجلات، تمامی اطلاعات لازم استخراج و داده‌ها در قالب جدول، نمودار و تصویر انعکاس داده شده‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزارهای آماری مرتبط از قبیل SPSS و Excel و برای ترسیم شکل‌ها از نرم‌افزار تحلیل شبکه

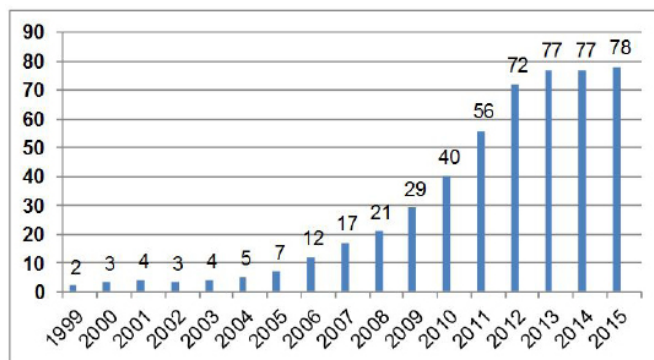
یافته‌ها

داده های به دست آمده از پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس در رابطه با مجلات حوزه پزشکی جمهوری اسلامی ایران استخراج و اطلاعات مربوط به هر یک بخش های مرتبط با آن به تفکیک قابل مشاهده است.

• روند نمایه‌سازی مجلات ایرانی حوزه‌ی علوم پزشکی طی

سال‌های اخیر

یافته‌های به دست آمده در رابطه با تعداد مجلات نمایه شده‌ی حوزه‌ی پزشکی ایران در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس در نمودار ۱ قابل مشاهده است.

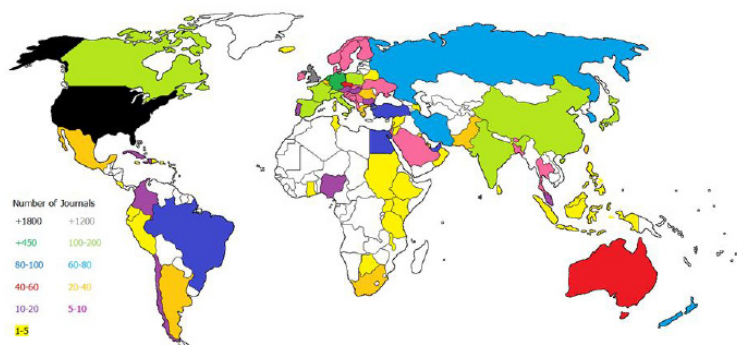
نمودار ۱: روند تولید مجلات حوزه پزشکی جمهوری اسلامی ایران در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس

در شکل ۱، پراکندگی مجلات نمایه شده‌ی حوزه‌ی پزشکی کشورهای مختلف جهان طی سال‌های مورد بررسی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس قابل مشاهده است. یافته‌ها نشان داده است که ایالات متحده آمریکا با ۱۸۵۲ مجله‌ی علمی، بریتانیا (۱۳۳۲)، هلند (۳۷۸)، آلمان (۶۶۴)، ژاپن (۱۹۹)، فرانسه (۱۸۶)، ایتالیا (۱۷۶)، سوئیس (۱۵۸)، هند (۱۶۵) و اسپانیا (۱۴۵) از پیشروان تولید مجلات علمی در سطح بین‌الملل به حساب آورده می‌شوند.

یافته‌ها نشان داد که مجلات نمایه شده‌ی ایرانی حوزه‌ی پزشکی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس از ۲ مورد در سال ۱۹۹۹ به ۷۸ مورد در سال ۲۰۱۵ رسیده و این نشان از رشد ۲۷ درصدی داشته است. همچنین باید اشاره کرد که مجلات حوزه پزشکی بیش از ۶۲ درصد از کل مجلات نمایه شده‌ی کشورمان را به خود اختصاص داده‌اند (از ۱۳۹ مجله نمایه شده).

• کشورهای دارای بیشترین تعداد مجلات نمایه شده در

پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس

شکل ۱: پراکندگی مجلات نمایه شده‌ی حوزه پزشکی در کشورهای مختلف جهان

و سهم کشورهای امریکای شمالی (امریکا و کانادا)، ۱۹۴۴ مجله (۲۹/۷ درصد) بوده است.

• مراکز و دانشگاه‌های ایرانی دارای بیشترین تعداد مجلات نمایه شده

در جدول ۱، نام مراکز و موسساتی که بیشترین تعداد مجلات نمایه شده ایرانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس را پشتیبانی و منتشر می‌کنند، قابل مشاهده است.

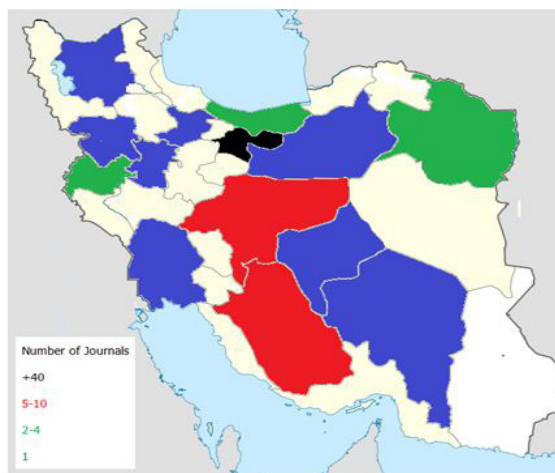
همچنین یافته‌های به دست آمده از مطالعه‌ی حاضر نشان داد که ایالات متحده امریکا و بریتانیا، بیش از ۴۸/۷ درصد از کل مجلات حوزه‌ی پزشکی را به خود اختصاص داده اند. به علاوه، جمهوری اسلامی ایران با در اختیار داشتن ۷۸ مجله، سهم ۱/۲ درصدی از کل تولیدات مجلات جهان داشته و پس از ترکیه (با ۸۸ مجله) در رتبه‌ی شانزدهم قرار داشته است. در رابطه با سهم مناطق مختلف جغرافیایی دنیا نیز یافته‌ها نشان داد که ۱۴ کشور اروپای غربی با ۲۹۴۶ مجله، بیش از ۴۵ درصد از کل مجلات حوزه‌ی پزشکی را به خود اختصاص داده

جدول ۱: مراکز و دانشگاه‌های نمایه‌کننده‌ی مجلات ایرانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس

نام دانشگاه یا موسسه	تعداد مجله	نام دانشگاه یا موسسه	تعداد مجله
دانشگاه علوم پزشکی تهران	۱۹	دانشگاه ع پ اصفهان	۵
دانشگاه ع پ شهید بهشتی	۱۳	دانشگاه ع پ مشهد	۳
دانشگاه ع پ شیراز	۸	سایر انجمن‌های تخصصی	۷

• پراکندگی مجلات نمایه شده‌ی حوزه‌ی پزشکی در سطح کشور در شکل ۲، پراکندگی مجلات نمایه شده در حوزه‌ی علوم پزشکی در سطح کشور قابل مشاهده است. یافته‌ها نشان داد که ۷۸ مجله مورد بررسی در ۱۵ شهر و ۱۴ استان کشورمان تهیه و منتشر می‌شوند.

یافته‌های به دست آمده از مطالعه‌ی حاضر همچنین نشان داد که دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و شیراز در میان سایر مراکز و دانشگاه‌های کشور بیشترین تعداد مجله‌ی نمایه شده را در اختیار داشته‌اند.

شکل ۲: پراکندگی مجلات نمایه شده حوزه‌ی پزشکی در سطح کشور

در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس

رتبه‌ی جهانی هر یک از مجلات نمایه شده‌ی ایرانی حوزه‌ی علوم پزشکی در اصلی‌ترین شاخه‌ی فرعی موضوعی خود در جدول ۲ قابل مشاهده است. رتبه‌ی مجلات بر اساس شاخص SJR، H Index و IF به دست آمده است. اعداد داخل پرانتز در جدول ۲ نیز به منزله تعداد کل مجلات در حوزه‌ی تخصصی مربوط در سطح جهان بوده است.

پراکندگی مجلات نمایه شده در کشور نشان داد که روی هم ۱۵ شهر و ۲۹ مرکز و دانشگاه علوم پزشکی مختلف در انتشار مجلات نمایه شده نقش داشته‌اند و شهر تهران با در اختیار داشتن ۴۸ مجله در ۱۵ مرکز و دانشگاه علوم پزشکی (۱۱ مرکز علمی و ۴ دانشگاه علوم پزشکی) قطب اصلی تهیه و انتشار مجلات معتبر علمی کشور در حوزه‌ی علوم پزشکی بوده است.

• رتبه‌ی جهانی و وضعیت کیفی مجلات نمایه شده‌ی ایرانی

جدول ۲: رتبه‌ی جهانی مجلات نمایه شده‌ی ایرانی در اصلی‌ترین شفاف‌هی فرعی موضوعی

رتبه	نام مجله	رتبه	نام مجله	رتبه	نام مجله
(۴۹۳)۳۷۹	Iranian Jou of Psychiatry and Behavioral Sciences	(۵۲۵)۴۰۶	Iranian Journal of Microbiology	(۵۸)۴۱	Journal of Nephropathology
(۳۲۱)۱۷۹	Journal of Reports in Pharmaceutical Sciences	(۵۲۵)۴۱۳	Iranian Journal of Immunology	(۸۳)۵۳	Asian Pacific Journal of Cancer Prevention
(۱۳۲)۹۵	Iranian Journal of Dermatology	(۸۳)۷۰	Journal of Research in Health Sciences	(۲۵۲)۱۰۲	Iranian Journal of Pharmaceutical Research
(۹۴)۶۸	Journal of Medicinal Plants	(۱۲۳)۸۸	Interna Jou of Hema-Onco and Stem Cell Res	(۲۱۹)۷۱	BioImpacts
(۳۳۷)۲۵۰	Archives of Clinical Infectious Diseases	(۵۲۵)۴۲۰	Jundishapur Journal of Microbiology	(۵۵)۲۹	Hepatitis Monthly
(۳۳۷)۲۵۱	Journal of Tehran University Heart Center	(۳۳۷)۲۱۴	International Cardiovascular Research Journal	(۴۶۴)۲۱۷	International Journal of Preventive Medicine
(۱۷۷۹)۱۱۶۹	Journal of Babol University of Medical Sciences	(۱۷۷۹)۸۶۳	Journal of Research in Medical Sciences	(۱۰۹)۵۴	Journal of Ophthalmic and Vision Research
(۱۷۷۹)۱۱۷۳	Jour of Mazandaran Unive of Medical Sciences	(۱۷۷۹)۸۸۰	ActaMedicalIranica	(۵۲۵)۳۵۶	Jour of Arthropod-Borne Diseases
(۷۸)۵۴	Tanaffos	(۲۷۳)۱۶۸	Iranian Journal of Pediatrics	(۵۰۲)۲۰۴	Asian Journal of Sports Medicine
(۱۹۶)۱۶۳	Iranian Journal of Pathology	(۳۲۹)۲۳۱	Basic and Clinical Neuroscience	(۱۸۰)۱۲۱	Iranian Journal of Allergy Asthma and Immunology
(۳۳۷)۲۵۶	Iranian Cardiovascular Research Journal	(۱۷۳)۱۰۳	Iranian Journal of Reproductive Medicine	(۵۲۵)۳۶۷	Iranian Journal of Parasitology
(۱۷۷۹)۱۲۳۹	Jour of Zanzan Univ of Med Sci and Health Services	(۱۷۷۹)۹۰۸	Iranian Journal of Medical Sciences	(۱۷۷۹)۶۵۸	Archives of Iranian Medicine
(۵۰۲)۴۰۰	Iranian Journal of Medical Physics	(۱۰۱)۶۴	Iranian Journal of Otorhinolaryngology	(۵۸)۳۸	Iranian Journal of Kidney Diseases
(۱۷۷۹)۱۲۶۶	Scientific Journal of Kurdistan University of Medical Sciences	(۴۶۴)۳۴۰	Journal of Military Medicine	(۲۱۱)۱۳۰	International Journal of Endocrinology and Metabolism
(۱۲۳)۱۰۴	Iranian Journal of Blood and Cancer	(۴۹۳)۳۳۸	Iranian Journal of Psychiatry	(۱۷۷۹)۷۱۷	Journal of Medical Hypotheses and Ideas
(۱۷۷۹)۱۳۱۱	Koomesh	(۴۴)۳۳	Iranian Journal of Radiation Research	(۱۲۶)۷۵	Caspian Journal of Internal Medicine
(۱۷۷۹)۱۳۷۱	Tehran University Medical Journal	(۲۷۲)۱۹۶	Iranian Journal of Radiology	(۱۷۳)۸۷	International Journal of Fertility and Sterility
(۱۳۰)۱۰۶	Govaresht	(۱۷۷۹)۱۰۱۶	Medical Journal of the Islamic Republic of Iran	(۴۶۴)۲۶۹	International Journal of Occupational and Environmental Medicine
(۲۱۱)۱۸۲	Iranian Jour of Endo and Metabolism	(۳۸)۲۹	Interna Jour of Organ Transplantation Medicine	(۳۳۷)۱۹۶	ARYA Atherosclerosis

(1779)1392	Journal of Isfahan Medical School	(173)114	Iranian Jou of Obstetrics, Gynecology and Infertility	(95)40	Urology journal
(109)93	Iranian Journal of Ophthalmology	(1779)1046	Journal of Injury and Violence Research	(219)122	Iranian Biomedical Journal
(1779)1417	Shiraz E Medical Journal	(198)164	Iranian Journal of Cancer Prevention	(116)56	Anesthesiology and Pain Medicine
(1779)1447	Journal of Kerman University of Medical Sciences	(272)202	Iranian Journal of Nuclear Medicine	(170)98	Journal of Lasers in Medical Sciences
(196)188	Interna Jour of Med Toxi and Forensic Medicine	(464)371	Iran Occupational Health	(130)79	Gastroenterology and Hepa from Bed to Bench
(1948)1896	Middle East Journal of Cancer	(83)74	Iranian Journal of Epidemiology	(67)39	Journal of Reproduction and Infertility
(327)322	Iranian Heart Journal	(329)252	Iranian Journal of Child Neurology	(464)297	Iranian Journal of Public Health

جزو ۵۰ درصد مجلات برتر هر یک از حوزه‌های موضوعی تخصصی بررسی شده قرار نداشته‌اند.

وضعیت کیفی مجلات نمایه شده‌ی ایرانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس (رتبه‌ی کیفیت، ضریب تاثیر، شاخص SJR و h Index) در جدول ۳ قابل مشاهده است.

در رابطه با رتبه جهانی مجلات نمایه شده ایرانی در شاخه اصلی موضوعی خود، یافته‌ها نشان داد که هیچ یک از مجلات نمایه شده در رتبه مناسب و مطلوبی قرار نداشته و هیچ یک از ۷۸ مجله‌ی مورد بررسی، در سه دهک مجلات برتر قرار نداشته‌اند. این نتایج نشان می‌دهد که ۶۷ مجله (یعنی بیش از ۸۵ درصد از مجلات ایرانی) حتی

جدول ۳: وضعیت کیفی مجلات نمایه شده ایرانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس

وضعیت کیفی	تعداد مجله	وضعیت کیفی	تعداد مجله
رتبه‌ی کیفیت	Q1	۰ - ۰/۲	۳۲
	Q2	۰/۲ - ۰/۴	۳۱
	Q3	۰/۴ - ۰/۶	۱۰
	Q4	۰/۶ - ۰/۸	۳
	۵-۰	۰/۸ - ۱	۲
	۱۰-۶	۰۰۰-۰/۲۰۰	۱۹
	۱۵-۱۱	۰/۲۰۰-۰/۴۰۰	۱۲
H index	۲۰-۱۶	۰/۴۰۰-۰/۶۰۰	۹
	۳۰-۲۱	۰/۶۰۰-۰/۸۰۰	۱۱
	۴۰-۳۱	۰/۸۰۰ - ۱	۱۱
	۵۰-۴۱	۱ - ۲	۱۳
		۲ - ۳	۳

به لحاظ وضعیت کیفی مجلات بررسی شده، یافته‌ها نشان داد که هیچ یک از مجلات حوزه پزشکی، دارای رتبه کیفیت برتر (Q1) نبوده و ۶۲ مجله، دارای کیفیت ضعیف و بسیار ضعیف (Q3 و Q4) بوده‌اند. H index تنها ۳ مجله بالاتر از ۲۰ بوده است و به لحاظ

شاخص کیفی SJR، تنها ۲ مجله دارای وضعیت قابل قبولی بوده‌اند. همچنین ضریب تاثیر تنها یک مجله بالاتر از ۲ بوده و در میان تمامی مجلات مورد بررسی، مجله Journal of Nephropathology (این مجله توسط دانشگاه علوم پزشکی اصفهان منتشر می‌شود) با ضریب تاثیر

در جدول ۴، تعداد مجلات ایرانی در هر یک از شاخه‌های موضوعی حوزه‌ی پزشکی قابل مشاهده است. به علاوه، کشورهایی که معتبرترین مجلات (ده مجله معتبر) در هر یک از حوزه‌ها را داشته‌اند، مشخص شده‌اند. همانند جدول قبل، رتبه‌ی مجلات در این بخش نیز بر اساس شاخص SJR، H Index و IF به دست آمده است.

۲/۸۲۴، H index ۲۲ و SJR معادل (۰/۸۷۵)، بهترین وضعیت را داشته است. مجله‌ی Asian Pacific Journal of Cancer Prevention وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی نیز با ضریب تاثیر ۲/۱۷۸، H index ۴۷ و SJR معادل (۰/۸۱۳) در رتبه‌ی دوم قرار داشته است.

• تعداد مجلات نمایه شده‌ی ایرانی در هر یک از شاخه‌های فرعی حوزه‌ی پزشکی

جدول ۴: تعداد مجلات ایرانی و کشورهای منتشر کننده معتبرترین مجلات در شش حوزه‌ی موضوعی مختلف

حوزه موضوعی	تعداد مجله	تعداد مجله‌ی ایرانی + رتبه	کشورهای منتشر کننده‌ی ۱۰ مجلات معتبر
آناتومی	۴۲	-	امریکا (۷)، سوئیس، آلمان و بریتانیا (۱)
بیهوشی و درد	۱۱۶	(۵۶)۱	بریتانیا (۵)، امریکا (۳)، هلند و استرالیا (۱)
بیوشیمی پزشکی	۵۸	(۳۵)۱	امریکا (۵)، بریتانیا (۳)، هلند و ژاپن (۱)
قلب و عروق	۳۳۷	(۱۹۶-۲۱۴-۲۵۰-۲۵۱-۲۶۵-۳۲۲)۶	امریکا (۹)، بریتانیا (۱)
طب مکمل و جایگزین Complementary and Alternative Medicine	۹۴	(۶۸)۱	بریتانیا (۳)، امریکا و آلمان (۲)، کره جنوبی، هند، سنگاپور (۱)
مراقبت‌های ویژه	۷۸	(۵۴)۱	امریکا (۶)، بریتانیا (۲)، آلمان و استرالیا (۱)
پوست	۱۳۲	(۷۸-۹۵)۲	بریتانیا (۷)، امریکا (۳)
راهنمای دارویی	۴	۰	امریکا (۲)، بریتانیا و هلند (۱)
روانشناسی Embryology	۱۷	۰	امریکا و بریتانیا (۳)، سوئیس (۲)، ایرلند و اسپانیا (۱)
فوریت‌های پزشکی	۷۲	۰	امریکا و بریتانیا (۴)، ایرلند و استرالیا (۱)
غدد، متابولیسم و دیابت	۲۱۱	(۱۳۰-۱۸۲)۲	امریکا (۵)، بریتانیا (۴)، آلمان (۱)
همه‌گیر شناسی	۸۳	(۷۴-۷۰-۵۳)۳	بریتانیا (۵)، امریکا (۴)، هلند (۱)
پزشکی خانواده	۳۲	۰	بریتانیا (۵)، امریکا (۴)، کره جنوبی (۱)
بیماری‌های معده و روده	۱۳۰	(۷۹-۱۰۶)۲	بریتانیا (۶)، امریکا (۴)
ژنتیک	۹۱	(۸۲)۱	امریکا (۶)، بریتانیا (۳)، آلمان (۱)
طب سالمندی	۱۰۸	۰	امریکا (۵)، بریتانیا (۳)، ایرلند و هلند (۱)
انفورماتیک سلامت	۱۲۲	۰	بریتانیا (۶)، هلند، کانادا، ایرلند و امریکا (۱)
سیاست‌گذاری سلامت	۲۱۲	(۱۳۴)۱	بریتانیا (۶)، امریکا (۳)، هلند (۱)
هماتولوژی	۱۲۳	(۸۸-۱۰۴)۲	امریکا و بریتانیا (۴)، ایتالیا و ایرلند (۱)
هیپاتولوژی (کبد)	۵۵	(۳۷-۲۹-۴۵)۳	بریتانیا (۶)، امریکا (۳)، هلند (۱)

آلمان(۵)، امریکا(۳)، بریتانیا(۲)	۰	۵۷	بافت شناسی
امریکا و بریتانیا(۵)	۲(۱۲۱-۱۳۵)	۱۸۰	ایمنی شناسی و آلرژی
بریتانیا(۶)، امریکا(۴)	۴(۱۳۲-۱۵۵-۱۶۲-۱۸۵)	۲۶۴	بیماریهای عفونی
امریکا(۶)، بریتانیا(۳)، آلمان(۱)	۲(۷۵-۱۰۳)	۱۲۶	طب داخلی
امریکا(۵)، بریتانیا(۴)، سوئیس(۱)	۲(۷۳-۷۵)	۱۱۱	میکروبیشناسی
بریتانیا(۵)، امریکا(۴)، سوئیس(۱)	۳(۱۸-۳۸-۴۱)	۵۸	نفرولوژی
امریکا(۵)، بریتانیا(۴)، آلمان(۱)	۲(۲۳۱-۲۵۲)	۳۲۹	عصب شناسی
امریکا(۵)، بریتانیا(۴)، سوئیس(۱)	۳(۸۷-۱۰۳-۱۱۴)	۱۷۳	زنان و زایمان
امریکا(۶)، بریتانیا(۴)	۵(۱۵۱-۲۷۲-۲۴۰-۲۶۰-۲۹۹)	۳۲۲	تومورشناسی
امریکا(۸)، بریتانیا(۲)	۲(۵۴-۹۳)	۱۰۹	چشم پزشکی
امریکا و بریتانیا(۵)	۲(۱۱۰-۱۳۶)	۲۲۵	استخوان پزشکی و طب ورزش
امریکا(۹)، سوئیس(۱)	۱(۶۴)	۱۰۱	گوش، حلق و بینی
امریکا(۵)، بریتانیا(۴)، آلمان(۱)	۲(۱۶۳-۱۸۸)	۱۹۶	پاتولوژی و پزشکی قانونی
امریکا(۶)، بریتانیا(۴)	۲(۱۶۸-۱۹۸)	۲۷۳	طب اطفال
امریکا(۶)، بریتانیا(۳)، کانادا(۱)	۲(۱۰۲-۱۷۵)	۲۵۲	داروشناسی
امریکا(۶)، بریتانیا(۲)، آلمان و هلند(۱)	۰	۹۷	فیزیولوژی
امریکا(۵)، بریتانیا(۳)، ایتالیا و هلند(۱)	۲(۳۳۸-۳۷۹)	۴۹۳	روان پزشکی و سلامت روان
امریکا(۵)، بریتانیا(۴)، سوئیس(۱)	۷(۱۳۲-۲۱۷-۲۶۹-۳۰۶-۳۴۰-۳۷۱)	۴۶۴	بهداشت محیط و حرفه ای
امریکا(۵)، بریتانیا(۳)، سوئیس(۲)	۱(۹۹)	۱۳۰	ریه و طب تنفسی
امریکا(۷)، بریتانیا(۲)، ایرلند(۱)	۴(۱۹۲-۱۹۶-۲۰۲-۲۲۳)	۲۷۲	رادیولوژی و پزشکی هسته‌ای
بریتانیا(۶)، امریکا(۳)، هلند(۱)	۰	۱۱۳	توانبخشی
بریتانیا(۸)، امریکا(۲)	۱(۳۵)	۶۷	بیماریهای جنسی
بریتانیا(۶)، امریکا(۴)	۰	۵۴	روماتولوژی
امریکا(۷)، بریتانیا(۳)	۱(۲۱۶)	۳۷۵	جراحی
بریتانیا(۵)، امریکا(۴)، هلند(۱)	۲(۴۷-۴۸)	۹۵	ارولوژی

امریکا در ۲۴ حوزه، بریتانیا در ۱۵ و این دو کشور به طور مشترک در ۵ حوزه موضوعی، برترین و باکیفیت ترین مجلات نمایه شده را منتشر کرده‌اند. به علاوه در حوزه‌ی "بافت‌شناسی"، مجلات معتبرتر متعلق به کشور آلمان بوده است. بهترین رتبه در میان مجلات ایرانی نیز متعلق به مجله‌ی Journal of Nephropathology با رتبه ۱۶۷۹ بوده است.

بحث

مجلات علمی از مهم ترین و شناخته شده ترین محمل‌های

در رابطه با تعداد مجلات ایرانی در هر یک از حوزه‌های موضوعی نیز نتایج نشان داد که از میان ۴۵ شاخه فرعی حوزه پزشکی، ایران در ۳۴ شاخه فرعی مجله‌ی نمایه شده دارد و در ۱۱ زیر شاخه نام هیچ مجله‌ی ایرانی به چشم نمی‌خورد. از سویی دیگر، بیشترین تعداد مجلات در حوزه‌های "بهداشت محیط و حرفه‌ای" (۷ مجله)، "قلب و عروق" (۶ مجله) و "تومور شناسی" (۵ مجله) قرار داشته‌اند. در رابطه با کشورهای منتشر کننده معتبرترین مجلات علمی در هر یک از شاخه‌های فرعی حوزه پزشکی نیز نتایج نشان داد که ایالات متحده

اطلاعاتی علمی و تخصصی قرن حاضر محسوب می‌شوند و نقش ویژه و مهمی در به اشتراک گذاری و تکامل دانش دارند. در این میان، مجلات علمی معتبر حوزه پزشکی که به انتشار آخرین یافته‌ها و دستاوردهای مربوط به سلامت و بهداشت افراد جامعه می‌پردازند، از جایگاه دوچندانی برخوردارند. مطالعه‌ی حاضر نیز با هدف بررسی و شناسایی مجلات ایرانی و تعیین جایگاه منطقه‌ای و بین‌المللی این مجلات در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس صورت گرفته است. با توجه به یافته‌های به دست آمده از پژوهش حاضر، از مهمترین دلایل رشد تعداد مجلات حوزه پزشکی ایرانی در پایگاه مزبور می‌توان به:

- ۱- سیاست‌های افزایشی پایگاه اسکوپوس در نمایه‌سازی مجلات علمی،
- ۲- رعایت استانداردها و پیروی از اسلوب و معیارهای بین‌المللی توسط مجلات علوم پزشکی کشورمان،
- ۳- رشد و گسترش بهداشت و درمان و افزایش دانشگاه‌های علوم پزشکی در سطح کشور،
- ۴- سیاست‌های حمایتی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از گسترش و ترویج مجلات علمی و بسیاری از عوامل دیگر اشاره کرد (۲۳-۲۶).

نتایج به دست آمده از مطالعه‌ی حاضر نشان داد که در میان ۱۳ کشور منطقه خاورمیانه، جمهوری اسلامی ایران پس از ترکیه، در رتبه‌ی دوم قرار داشته است. مقایسه نتایج به دست آمده از مطالعه‌ی حاضر با بسیاری از پژوهش‌های پیشین و مرتبط از قبیل Salager-Meyer (۲۰۰۸)، Vinkler (۲۰۰۸)، Basu (۲۰۱۰) و علیجانی و کرمی (۲۰۱۰) نیز بر این نکته تاکید دارد که سهم کشورهای توسعه یافته و صنعتی دنیا در تولید و انتشار مقالات و مجلات علمی در مقایسه با سایر کشورهای جهان به مراتب بالاتر و گسترده‌تر بوده است (۲۹-۲۷ و ۱۸).

نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر نشان داد که دانشگاه‌های علوم پزشکی تیپ برتر کشور از مهم‌ترین مراکز پیشرو در انتشار و نمایه‌سازی مجلات علمی حوزه پزشکی در کشور بوده‌اند. در واقع باید اشاره کرد که این دانشگاه‌ها و در راس آن دانشگاه‌های با سابقه و قدمت طولانی، گروه‌ها و انجمن‌های مستعد تخصصی وابسته به آنها و دسترسی آنها به امکانات، بودجه و مراکز درمانی با کیفیت باعث شده است که این مراکز نسبت به دانشگاه‌های کوچک‌تر و دور از پایتخت کشور، تعداد مجلات نمایه شده‌ی بیشتری داشته باشند. این نتایج با یافته‌های ابادری و همکاران (۲۰۱۵)، ریاحی و موسوی چلک (۲۰۱۶) و گزنی و بینش (۲۰۱۰) که بر بالا بودن تعداد مجلات و مقالات علمی نمایه شده‌ی دانشگاه‌های معتبر کشور تاکید

کرده‌اند، همسو و همراستا می‌باشد (۳۲-۳۰). به طور کلی می‌توان اشاره کرد که دانشگاه‌های کشور به ویژه دانشگاه‌های علوم پزشکی تیپ برتر به عنوان مهم‌ترین مراکز فعالیت‌های علمی و پژوهشی سلامت محور، نقش ویژه و تعیین‌کننده‌ای در ارتقای آموزش و پژوهش و همچنین توسعه‌ی زیربنای نظام سلامت کشور داشته و همواره در راستای تولید علم و انتشار مقالات و مجلات علمی حرکات و فعالیت‌های گسترده‌ای انجام داده‌اند. این دانشگاه‌ها، به خوبی سودمندی‌ها و فواید انتشار مجلات علمی را درک کرده و با افزایش کمی تعداد مجلات در سطح گروه‌های مختلف و همچنین دانشکده‌های خود، در مسیر تولید مجلات به زبان انگلیسی و تبعیت از قوانین و اسلوب‌های بین‌المللی مجلات حرکت نموده‌اند. نتیجه‌ی عملکرد و فعالیت‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی بالاخص دانشگاه‌های علوم پزشکی تیپ یک در زمینه مجلات علمی، رشد چشمگیر تغییر زبان مجلات از زبان فارسی به انگلیسی بوده به طوری که در میان ۴۱۰ مجله‌ی داخلی علمی و پژوهشی، ۲۶۰ مورد آن (۶۳/۴٪) فقط و فقط به زبان انگلیسی منتشر می‌شوند. با برنامه‌ریزی اصولی کوتاه و بلند مدت دانشگاه‌های علوم پزشکی و ترسیم افق‌ها و چشم‌اندازهای علمی در باب مجلات علمی و با تداوم همین روند، بی‌شک شاهد سیر صعودی منحصر به فرد و چشم‌گیری در انتشار و نمایه‌سازی آن در ایندکس‌های جهانی و منطقه‌ای خواهیم بود.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که به طور کلی، مجلات ایرانی نمایه شده در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس به لحاظ کیفی در وضعیت مناسبی قرار نداشته و بجز چند مورد، سایر مجلات جزو گروه مجلات با کیفیت پایین و ضعیف قرار دارند. نتایج به دست آمده از پژوهش گزنی و بینش (۲۰۱۰) و شریف مقدم و همکاران (۲۰۱۶) نیز نشان داده است که به طور کلی، کیفیت مجلات علمی جمهوری اسلامی ایران در مقایسه با کشورهای جهان در وضعیت مناسبی قرار نداشته و تفاوت، اختلاف و شکاف‌های گسترده و عمیقی میان کیفیت مجلات و مقالات ایرانی و مجلات سایر کشورهای اروپایی و آمریکایی وجود دارد (۳۳ و ۳۲). برای بهبود وضعیت کیفی مجلات نمایه شده‌ی حوزه‌ی پزشکی ایرانی در پایگاه مورد بررسی و ارتقای رتبه آنها در هر یک از حوزه‌های موضوعی توصیه می‌شود تا ارزیابی مداوم از مجلات توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و معاونت تحقیقات و فناوری صورت گیرد و محققان و پژوهشگران ایرانی نیز مقالات با کیفیت خود را در این مجلات به چاپ برسانند تا با بازدید و استناد بیشتر به مقالات این مجلات، زمینه برای ارتقای کیفی مجلات ایرانی افزایش یابد. به علاوه می‌توان چنین استنتاج نمود که هر چند

بین‌المللی و جهانی بوده است.

هم چنین یافته‌ها نشان داد که در بعضی از شاخه‌های فرعی حوزه‌ی پزشکی هیچ مجله‌ای نمایه نشده است. در این رابطه می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود که نبود مجلات تخصصی در ۱۱ زمینه و شاخه‌ی مختلف علم پزشکی مطرح شده در کشور، از نشانه‌های ضعف و اشکالات بنیادین حوزه‌های مطرح شده در مقایسه با سایر شاخه‌های علم پزشکی در کشور بوده و نیاز به بازبینی اساسی و تمرکز ویژه در این حوزه‌ها و همچنین حمایت وزارت بهداشت در این زمینه احساس می‌شود. تقویت نیروی انسانی در شاخه‌هایی که فاقد مجلات علمی معتبر بوده و تعداد مقالات علمی نیز همسو با نبود مجله‌ی علمی مناسب در آن حوزه پایین است؛ همراه با راهکارهایی دیگر از جمله جذب هیات علمی پژوهشی و پزشک پژوهشگر برای مراکز مرتبط با آن حوزه‌ها و همچنین تعریف دکتری تخصصی پژوهشی مرتبط با آن، فراهم نمودن تجهیزات پیشرفته‌ی آزمایشگاهی، عقد تفاهم‌نامه با مراکز معتبر بین‌المللی جهت پروژه‌های مشترک، اعزام دانشجویان و پژوهشگران حوزه‌های کمتر توسعه یافته به کشورهای پیشرفته و صاحب نظر در این زمینه و بهره‌گیری از دانشمندان و صاحب‌نظران خارجی بالاخص از کشورهای امریکایی و اروپایی، شرایط را برای پدیدار نمودن مجلات علمی در این حوزه‌ها و به تبع آن پیشرفت و گسترش دانش مربوط و به طور کلی نظام سلامت کشور فراهم می‌نماید. بنابراین می‌توان چنین جمع بندی نمود که به طور کلی، به لحاظ کمی تعداد مجلات نمایه شده‌ی ایرانی در پایگاه مورد بررسی، قابل قبول و مطلوب است (هر چند تنها چکیده‌ی بخش قابل توجهی از مجلات در پایگاه اسکوپوس نمایه می‌شود) ولی به لحاظ کیفی، مجلات ایرانی جزو مجلات معتبر و با کیفیت محسوب نمی‌شوند. در بخش کمی، رتبه‌ی جمهوری اسلامی ایران در تعداد مجلات حوزه‌ی پزشکی در جهان شانزدهم بوده و از بسیاری از کشورهای توسعه یافته و صنعتی جهان بهتر و بالاتر بوده است، ولی به لحاظ کیفی، مجلات ایرانی از اعتبار علمی بالا و مطلوبی برخوردار نیستند. بنابراین بهتر است وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه‌های علوم پزشکی تابع، با سیاستگذاری‌های مناسب و با بهره‌گیری از ظرفیت نیروهای متخصص و صاحب نظران داخلی و استفاده از دانشمندان و نخبگان خارجی حوزه‌ی بهداشت و سلامت در هیات تحریریه مجلات این حوزه، در جهت ارتقای سطح کمی و کیفی مجلات ایرانی گام‌های اساسی بردارند. پژوهشگران و اعضای هیات علمی نیز می‌توانند با ارتقای سطح کیفی مقالات علمی خود و انتشار آنها در مجلات ایرانی،

مجلات ایرانی حوزه‌ی پزشکی طی سال‌های مورد بررسی به لحاظ کیفی رشد مثبتی داشته و کیفیت آنها در مقایسه با کشورهای هم‌تراز و در حال توسعه مناسب‌تر و بالاتر بوده است، ولی نتوانسته‌اند سطح مناسب و مطلوبی را در سطح بین‌الملل تجربه نمایند و تا رسیدن به جایگاه مناسب جهانی (Q1) فاصله‌ی زیادی داشته و نیاز به توجه و برنامه‌ریزی در این زمینه به شدت احساس می‌شود. نتایج به دست آمده از مطالعات پیشین از جمله عرفان منش و نوجوان (۲۰۱۶) و شریف مقدم و همکاران (۲۰۱۶) نیز نشان داد که کیفیت مجلات ایرانی به طور کلی در وضعیت مطلوبی قرار نداشته و با نتایج مطالعه‌ی حاضر همسو و همراستاست (۳۴ و ۳۳).

نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که سهم کشورهای توسعه یافته و صنعتی در انتشار و نمایه سازی مجلات علمی حوزه پزشکی در مقایسه با دیگر مناطق جهان بسیار بالاتر و بیشتر بوده است. در این رابطه می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود که کشورهای غربی (بالاخص امریکای شمالی و اروپا) همواره از سردمداران انتشار مجلات علمی طی سال‌های اخیر بوده و مسئولان این کشورها توجه ویژه‌ای به امر آموزش و پژوهش داشته‌اند. این کشورها پژوهش را زیربنای رشد و توسعه‌ی همه جانبه‌ی جوامع خود در نظر گرفته و با انتشار آن در قالب مجلات علمی، زمینه‌ساز گسترش و ترویج آخرین دستاوردهای علمی در میان دانشمندان و متخصصان خود شده‌اند. ایران نیز پس از جنگ هشت ساله و با بهبود اوضاع اقتصادی و انجام فعالیت‌ها مهم و اساسی از قبیل اعزام متخصصان، پژوهشگران و دانشجویان دکتری به کشورهای پیشرفته، افزایش بودجه‌های پژوهشی و مرتبط با تحقیق و پژوهش، گسترش تفاهم‌نامه‌های علمی بین‌المللی با دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و پژوهشی شناخته‌شده در سطح بین‌الملل و به طور کلی تغییر در نگرش سیاست‌های علمی و تشویق پژوهشگران و نخبگان به انتشار یافته‌های علمی در قالب مجلات معتبر ...، زمینه را برای گسترش علم و به تبع آن رشد مجلات علمی فراهم نموده و در این میان، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با انجام اقدامات اساسی و بنیادین بالاخص تاکید آن بر ارتقای سطح کیفی مجلات خود، در مقایسه با سایر مراکز و سازمان‌ها علمی و تحقیقاتی، در این زمینه پیشرو و ماحصل فعالیت‌های این وزارتخانه و دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی تابعه، رشد کمی تعداد مجلات علمی از ۲ مورد در سال ۱۹۹۹ به ۷۸ مورد در سال ۲۰۱۵ و همچنین افزایش سطح کیفی آن با توجه به شاخص‌های

مجلات به وسیله‌ی کارگاه‌ها و برگزاری دوره‌های تخصصی صورت پذیرد. همچنین توصیه می‌شود الگوها و استانداردهای جهانی توسط مجلات حوزه‌ی علوم پزشکی کشورمان استفاده شود تا شاهد رشد روزافزون مجلات نمایه‌شده‌ی ایرانی در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر جهان باشیم.

در ارتقای سطح کیفی این مجلات کمک شایانی نمایند. همچنین پیشنهاد می‌شود که ارزیابی مستمر و دقیق توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بر روی مجلات در حال انتشار صورت پذیرد و سعی شود مجلات انگلیسی زبان مورد حمایت بیشتری قرار گیرند. راهکارهای نمایه‌سازی مجلات در پایگاه‌های اطلاعاتی به دست اندرکاران امر توصیه شود و شرایط برای ارتقای کمی و کیفی

منابع

1. Tahmasebi S, Foroughi Z & Alizadeh-Navaei R. Comparing the levels of non-citation of Iranian journals on health in persian and english in Scopus database. *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences* 2017; 26(146): 165-72[Article in Persian].
2. Van Fleet DD, Ray DF, Bedeian AG, Downey HK, Hunt JG, Griffin RW, et al. The journal of management's first 30 years. *Journal of Management* 2006; 32(4): 477-506.
3. Riahi A, Sohbatih A & Zare A. Investigation into growth of Iranian journals in Scopus database during 2000-2012. *Collnet Journal of Scientometrics and Information Management* 2015; 9(1): 37-46.
4. Noruzi A & Abdekhoda H. How to get Iranian journal better indexed by foreign database? *Health Information Management* 2011; 8(4): 554-65[Article in Persian].
5. Shahbodaghi A, Farhadi A, Shekofteh M & Karami M. The structure of Iranian medical journals base on the Medline selection criteria. *Health Information Management* 2016; 13(3): 203-8[Article in Persian].
6. Riahi A, Siamian H, Zareh A, Alizadeh Navaei R & Haghshenas MR. Quantitative evaluation of scientific productions in Iran in immunology and microbiology indexed in Scopus database (2000-2012). *Journal of Mazandaran University of Medical Sciences* 2014; 24(118): 205-13[Article in Persian].
7. Erfanmanesh M & Nojavan F. Qualitative and quantitative status and international visibility of Iranian journals indexed in journal citation reports. *Journal of Information Processing and Management* 2016; 32(1): 51-73[Article in Persian].
8. Sedghi S & Ghaffari-Heshajin S. Conformity assessment of Iranian medical journal written in english with the objective acceptance criteria of journal in the Scopus database. *Health Information Management* 2016; 13(6): 426-31[Article in Persian].
9. Rezaeian M, Hadavi M, Bakhtar M, DavvodiSalestani A & Karimeian M. Evaluation the quality of english and persian journals approved by commission for accreditation and improvement of Iranian medical journals (CAIMJ) in 2011: Successes and challenges. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences* 2014; 13(2): 163-74[Article in Persian].
10. Gasparyan AY, Ayzazyan L & Kitas GD. Biomedical journal editing: Elements of success. *Croatian Medical Journal* 2011; 52(3): 423-8.
11. Jalalzadeh S. Journal selection criteria indexing benefits in Embase and Scopus. *Depiction of Health* 2013; 4(3): 50-7[Article in Persian].
12. Shao JF & Shen HY. Coverage of journals from mainland China in the field of emergency medicine by major international biomedicine databases. *Hong Kong Journal of Emergency Medicine* 2015; 22(1): 41.
13. Riahi A, Ghaneei Rod MA & Ahmadi E. Iran's scientific interactions and communications with the G8 countries. *Collnet Journal of Scientometrics and Information Management* 2014; 8(2): 217-25.
14. Poulin S & Tomaszewski R. Open access journals in communication studies: Indexing in five commercial databases. *Journal Behavioral & Social Sciences Librarian* 2014; 33(1): 3-14.
15. Mabe M & Amin M. Growth dynamics of scholarly and scientific journals. *Scientometrics* 2001; 51(1): 147-62.

16. Salehi K & Noruzi A. Iran's scientific productivity position and the impact factors of Iranian international journals. *Informology* 2006; 3(3-4): 169-80[Article in Persian].
17. Noruzi A & Abdekhoda H. How to get Iranian journals better indexed by foreign databases? *Health Information Management* 2011; 8(4): 554-65[Article in Persian].
18. Alijani R & Karimi N. Examining the status and impact factor of Muslim scientific journals in ISI database: A bolometric study. *Journal of Information Science and Technology* 2010; 25(4): 597-615[Article in Persian].
19. Mohammad Esmaeil S, Riahi A & Sohbatih F. Qualitative and quantitative evaluation of Iranian journals in Scopus database during 2000-2012. *Caspian Journal of Scientometrics* 2014; 1(1): 33-9[Article in Persian].
20. Xin G & Blackmore K. Recent trends in academic journal growth. *Scientometrics* 2016; 108(2): 693-716.
21. Winarko B, Abrizah A & Tahira M. An assessment of quality trustworthiness and usability of Indonesian agricultural science journals: Stated preference versus revealed preference study. *Scientometrics* 2016; 108(1): 289-304.
22. Collazo-Reyes F. Growth of the number of indexed journals of Latin America and the Caribbean: The effect on the impact of each country. *Scientometrics* 2014; 98(1): 197-209.
23. Kim M. Visibility of Korean scientific journal: An analysis between citation measures among international composition of editorial board and foreign authorship. *Scientometrics* 2010; 84(2): 505-22.
24. Mohammad Esmaeil S, Riahi A & Sohbatih F. Qualitative and quantitative evaluation of Iranian journals in Scopus database during 2000-2012. *Caspian Journal of Scientometrics* 2014; 1(1): 33-9[Article in Persian].
25. Harnad S & Brody T. Comparing the impact of open access (oa) vs. Non-oa articles in the same journals. Available at: <http://www.dlib.org/dlib/june04/harnad/06harnad.html>. 2004.
26. Laakso M, Welling P, Bukvova H, Nyman L, Björk BC & Hedlund T. The development of open access journal publishing from 1993 to 2009. Available at: <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0020961>. 2011.
27. Salager-Meyer F. Scientific publishing in developing countries: Challenges for the future. *Journal of English for Academic Purposes* 2008; 7(2): 121-32.
28. Vinkler P. Correlation between the structure of scientific research, scientometric indicators and GDP in EU and Non-EU countries. *Scientometrics* 2008; 74(2): 237-54.
29. Basu A. Does a country's scientific 'productivity' depend critically on the number of country journals indexed? *Scientometrics* 2010; 82(3): 507-16.
30. Abazari Z, Riahi A, Sohbatih F, Siamian H & Yamin Firoz M. A Comparative study of medical journals and articles growth in eastern Mediterranean regional office member countries. *Payavard Salamat* 2015; 9(3): 235-48[Article in Persian].
31. Riahi A & Mousavickalak A. Study of Asian scientific journal index in Scopus database and recognize of Iranian position. *Journal of Management System* 2016; 2(7): 61-80[Article in Persian].
32. Gazni A & Binesh S. Content analysis of the world's best scholarly journal. *Journal of National Studies on Librarianship and Information Organization* 2010; 21(2): 56-72[Article in Persian].
33. Sharif Moghaddam H, Alijani R, Zeiae S & Salami M. Review of core journal of surgery at international level. *Iranian Journal of Surgery* 2016; 24(1): 77-86[Article in Persian].
34. Erfanmanesh MA & Nojavan F. International performance of Iranian medical science journals in journal citation report. *Journal of Health Administration* 2016; 19(63): 68-80[Article in Persian].

Qualitative and Quantitative Study of Iran's Scientific Journals in the Field of Medicine in Scopus Database

Afshin Mousavi Chalak¹ (Ph.D.) - Aref Riahi² (Ph.D.) - Amin Zare³ (Ph.D.)

1 Assistant Professor, Knowledge and Information Science Department, Payame Noor University, Tehran, Iran

2 Knowledge and Information Science Graduated, Mazandaran Public Library Foundation, Sari, Iran

3 Assistant Professor, Knowledge and Information Science Department, School of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran

Abstract

Received: Aug 2017

Accepted: Dec 2017

Background and Aim: Scientific journals are known as one of the basic tools in knowledge development in today's world and have a special place in publication of the newest achievements of human knowledge and science. This study aimed to evaluate Iranian journals of medical sciences in Scopus database and determine their level in the world.

Materials and Methods: This is an analytical-descriptive study with Scientometrics approach. The research population includes all Iranian journals in the field of medicine which are indexed in Scopus database until 2016. We used SPSS and Excel software to analyze data and NodeXL to draw shapes and pictures.

Results: The findings show that the number of Iranian journals increased from 2 in 1999 to 78 in 2015. Also, 15 cities and 29 centers and universities have played a role in publishing those journals. Meanwhile, the findings show that Iranian indexed journals are at a lower level compared with those of the developed and industrial countries.

Conclusion: The most important reasons for Iranian journals' growth were "the policy of Scopus to increase scientific journals", "observance of standards and compliance with international fashion and standards of medical journals", and the like. We concluded that Iranian journals compared with those of other countries are not at a good quality position and that it is essential to have an appropriate policy by the Ministry of Health and its subordinate Universities.

Keywords: Scientific Journals, Medical Journals, Iran, Citation Database, Scopus, Scientometrics

* Corresponding Author:

Riahi A

Email:

Ariahi1986@gmail.com